

WOŁONTARIAT, FILANTROPIA I 1% - RAPORT Z BADANIA 2003

Badanie przeprowadzone na reprezentatywnej próbie 1005 dorosłych Polaków w dniach 20-26 października 2003 przez firmę SMG/KRC A Millward Brown Company.

Opracowanie: Stowarzyszenie Klon/Jawor.

Autorzy: Justyna Dąbrowska
Marta Gumkowska
Jakub Wygnański

3w* 001, 2003

Spis treści:

- WSTĘP	3
- PODSTAWOWE FAKTY O WOŁONTARIACIE I FILANTROPII W 2003 ROKU	4
- WOŁONTARIAT W ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH	5
- DAROWIZNY NA RZECZ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH	10
- MOTYWACJE I SPOSOBY PODEJMOWANIA DECYZJI O PRZEKAZANIU DAROWIZNY I POŚWIĘCENIU CZASU	13
- DLACZEGO POLACY NIE ANGAŻUJĄ SIĘ W DZIAŁANIA SPOŁECZNE?	15
- CZŁONKOSTWO	16
- KIM SĄ WOŁONTARIUSZE, DARZYŃCY I CZŁONKOWIE ORGANIZACJI	18
- BEZPOŚREDNIE DZIAŁANIA NA RZECZ POTRZEBUJĄCYCH	23
- SKŁONNOŚĆ POLAKÓW DO ALOKACJI 1% PODATKU NA RZECZ ORGANIZACJI POŻYTKU PUBLICZNEGO - Jakub Wygnański	24
- OPINIE O ROLI PRACY SPOŁECZNEJ, PAŃSTWA I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH	29
- UWAGI METODOLOGICZNE	32
- WOŁONTARIAT W ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH 2002 – SKRÓT WYNIKÓW	34
- ADRESY WYBRANYCH STRON INTERNETOWYCH POŚWIĘCONYCH BADANIOM WOŁONTARIATU	36

WSTĘP

Broszurka, którą przekazujemy w Państwa ręce, jest trzecią w serii „Warto Wiedzieć Więcej – Badania organizacji pozarządowych” (dwie poprzednie to „Wolontariat i filantropia w Polsce – raport z badań 2002” oraz „Podstawowe fakty o organizacjach pozarządowych – raport z badania 2002”). Przedstawiamy w niej wyniki badania wolontariatu, filantropii i członkostwa Polaków, a także deklarowanej gotowości przekazania 1% podatków na rzecz organizacji pozarządowych.

Badanie, którego wyniki są tu prezentowane zostało przeprowadzone **na reprezentatywnej próbie 1005 Polaków w dniach 20-26 października 2003** roku przez firmę SMG/KRC A Millward Brown Company (w ramach badania typu Omnibus) na zlecenie Stowarzyszenia Klon/Jawor i Stowarzyszenia Centrum Wolontariatu w Warszawie. Zrealizowanie badania było możliwe dzięki wsparciu Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej i firmy Commercial Union – opiekuna wolontariatu w Polsce.

Badanie wolontariatu i filantropii zostało przeprowadzone w 2003 roku po raz trzeci. Raporty z poprzednich badań, realizowanych jesienią 2001 i 2002 roku, znajdują się na stronie www.badania.ngo.pl. Kilka wskaźnikowych pytań mierzących poziom aktywności społecznej Polaków znalazło się dodatkowo w badaniu Omnibus w czerwcu 2003 roku. Regularność prowadzenia badań realizowanych w oparciu o podobną metodologię pozwala obserwować zmiany zaangażowania społecznego Polaków.

Na podstawie danych uzyskanych w badaniu można stworzyć **ogólny obraz wolontariatu i filantropii w Polsce 2003 roku**. Raport odpowiada na podstawowe pytania – takie, jak: „ilu Polaków przekazało pieniądze/czas na działania społeczne w ciągu ostatniego roku?“, „jakie organizacje lub ruchy społeczne i religijne Polacy wsparli?“, „jaką sumę pieniędzy przekazali, aby im pomóc?“, „ile czasu poświęcili na pracę wolontarystyczną?“ itd. Znajdą w nim również Państwo deklarowane przez Polaków motywacje zaangażowania w pracę społeczną, jak też powody nieangażowania się w wolontariat i filantropię. Badanie samego wolontariatu i filantropii co roku uzupełniamy pytaniami o opinie o organizacjach pozarządowych i ich roli w państwie oraz o przynależność członkowską. Ważnym elementem raportu jest analiza gotowości Polaków do przekazania 1% płaconych podatków na rzecz stowarzyszeń, fundacji i organizacji kościelnych. Pomiar deklarowanej skłonności Polaków do skorzystania z tego mechanizmu pod koniec 2003 roku jest szczególnie cenny, ponieważ z dniem 1 stycznia 2004r. wchodzi w życie zapis ustawy o organizacjach pożytku publicznego i o wolontariacie regulujący tę kwestię.

PODSTAWOWE FAKTY O WOLONTARIACIE I FILANTROPII W 2003 ROKU

- >> **17,7%** badanych zadeklarowało, że w ciągu ostatniego roku poświęciło czas (nie pobierając za to wynagrodzenia) na rzecz organizacji pozarządowych, ruchów społecznych i religijnych. Można więc szacować, że w tak rozumiany wolontariat w 2003 roku zaangażowało się **5,3 mln dorosłych Polaków**.
- >> Połowa wolontariuszy na pomoc organizacjom, ruchom społecznym i religijnym w 2003 roku poświęciła nie więcej niż **15 godzin**.
- >> **33,4%** badanych zadeklarowało, że w ostatnim roku przekazało pieniądze lub dary rzeczowe na rzecz organizacji pozarządowych, ruchów społecznych lub religijnych. Można więc szacować, że w tak rozumianą filantropię w 2003 roku zaangażowało się **10,3 mln** dorosłych Polaków.
- >> Średnia wartość darowizn pieniężnych i rzeczowych przekazanych na rzecz organizacji w ostatnim roku wynosiła **101,73 zł**.
- >> Najczęściej wskazywanymi **bodźcami do podjęcia pracy wolontariackiej** w organizacjach pozarządowych, ruchach społecznych i religijnych były **bezpośrednie zaangażowanie osobiste lub kogoś znajomego (33,1%** wolontariuszy) oraz znajomość konkretnej organizacji lub grupy (30,3%).
- >> Najczęściej wskazywanymi **bodźcami do przekazania pieniędzy lub darów rzeczowych** organizacjom, ruchom społecznym i religijnym były **kampanie w środkach masowego przekazu - (38,4% darczyńców)** oraz **bezpośrednia prośba osoby reprezentującej organizację lub grupę (34,3%)**.
- >> Zapytani o ważne dla siebie powody udzielenia pomocy, wolontariusze najczęściej wskazują **swoje moralne, religijne i polityczne przekonania (83%)** i **zainteresowania lub przyjemność z wykonywania takiej pracy (70,6%)**.
- >> Najczęściej wskazywanym powodem braku zaangażowania jest **konieczność zadbania w pierwszej kolejności o siebie i rodzinę** - ten powód jest istotnym wyjaśnieniem dla 58% osób, które nie wsparły żadnej organizacji czy inicjatywy pracą, pieniędzmi lub darami rzeczowymi.
- >> **15,5%** dorosłych Polaków **styszało o pojawiającej się od stycznia 2004 r. możliwości przeznaczenia 1% rocznego podatku dochodowego (PIT)** na ważne cele społeczne realizowane przez organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia i organizacje kościelne) mające status organizacji pożytku publicznego.
- >> **39,4%** Polaków zadeklarowało, że **zechce skorzystać z możliwości przekazania 1% podatku**.

WOLONTARIAT W ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH

Wolontariat w przedstawionym tu ujęciu to nieodpłatne, dobrowolne poświęcenie czasu na pracę społeczną w organizacjach pozarządowych, ruchach społecznych i religijnych.

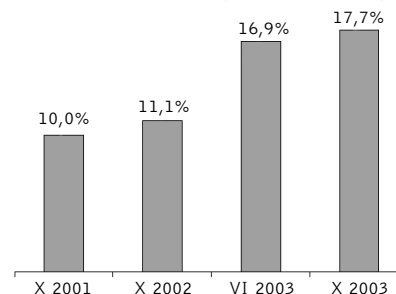
CO TO JEST WOLONTARIAT ?

Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu sformułowało definicję wolontariatu, której podstawą były kilkuletnie doświadczenia w pracy z wolontariuszami oraz liczne kontakty z organizacjami europejskimi i amerykańskimi. Według niej „wolontariat to bezpłatne, dobrowolne, świadome działanie na rzecz innych, wykraczające poza więzi rodzinno-koleżeńsko-przyjacielskie”.

Obecnie „wolontariat” i „wolontariusz”, dzięki nowej ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003, są już pojęciami prawnymi. Ustawa definiuje „wolontariusza” jako osobę fizyczną, która wykonuje świadczenia dobrowolnie i bez gratyfikacji materialnej na rzecz organizacji pozarządowych, organów administracji publicznej i podległych im jednostek organizacyjnych.

W prezentowanym tu badaniu „wolontariat” to nieodpłatne, dobrowolne poświęcenie czasu na pracę społeczną w organizacjach pozarządowych, ruchach społecznych i religijnych. Tak więc idea dobrowolności i nieodpłatności pracy są zgodne z obydwoma przedstawionymi wyżej definicjami, natomiast grupa instytucji, na rzecz których można pracować wolontarystycznie, nie pokrywa się w badaniu z tymi wymienionymi w ustawie. Nie pytaliśmy respondentów o ich nieodpłatne zaangażowanie w instytucjach państwowych, zaś na liście organizacji pozarządowych – oprócz takich rozumianych w myśl ustawy, znalazły się dodatkowo ruchy religijne, wspólnoty parafialne i misje, ruchy polityczne (inne niż zarejestrowane partie polityczne) oraz ruchy społeczne, akcje o powszechnym zasięgu i kampanie.

Procent wolontariuszy wśród dorosłych Polaków

W 2003 roku **17,7%** czyli **5,3 mln** dorosłych Polaków zadeklarowało, że w ciągu ostatniego roku poświęciło czas (nie pobierając za to wynagrodzenia) na rzecz organizacji pozarządowych, grup, związków lub ruchów społecznych i religijnych.

Jest to wzrost o 7,7 punktów procentowych w stosunku do 2001 roku. Największy wzrost nastąpił od października 2002 do czerwca 2003 i poziom wolontariatu jaki wtedy został odnotowany utrzymał się do października 2003. Tak wyraźny wzrost odsetka wolontariuszy między 2002 a 2003 rokiem, przy zastosowaniu dokładnie tej samej metody i narzędzia badawczego, a potem utrzymanie się tego poziomu przy drobnych modyfikacjach metodologicznych ewidentnie pokazuje, że coraz więcej Polaków deklaruje nieodpłatne poświęcanie swojego czasu na rzecz organizacji.

Nie świadczy to jeszcze o tym, że wolontariat w istotny sposób rozwinął się, stając się ważnym elementem życia dużej grupy Polaków – gdy przeanalizować ilość poświęcanego czasu okazuje się, że wśród wolontariuszy jest coraz większy odsetek tych, którzy poświęcają niewiele czasu (patrz dalej). Dlatego przypuszczalnie wzrost świadczy o tym, że wzrasta świadomość dobrowolnej pracy (temat organizacji pozarządowych i wolontariatu jest bardziej obecny w mediach teraz niż kilka lat temu) i coraz większa grupa osób deklaruje swoje, nawet niewielkie, zaangażowanie w różnych organizacjach, ruchach i grupach.

CZYM ZAJMUJĄ SIĘ WOLONTARIUSZE ?

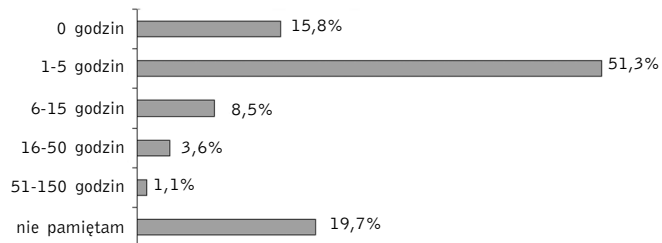
Najwięcej wolontariuszy angażuje się w prace na rzecz edukacji, oświaty, wychowania i opieki nad dziećmi i młodzieżą (24,2% wolontariuszy) oraz pomocy charytatywnej dla najuboższych (18,5%). 12,9% wolontariuszy działa w ruchach religijnych i przy parafiach. Warto tu odnotować, że choć nie jest możliwe dokładne porównanie typów organizacji i celów, na rzecz których Polacy świadczili nieodpłatnie pracę w roku 2002 i 2003 (zmianie uległa lista organizacji i ruchów), to te trzy najczęściej wymieniane przez Polaków w 2003 roku typy organizacji, były najczęściej wskazywanymi również w roku 2002.

WOLONTARIAT W ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH, RUCHACH SPOŁECZNYCH I RELIGIJNYCH W 2003 ROKU (możliwość wskazania wszystkich typów organizacji/grup, na rzecz których poświęcono czas)	Procent dorosłych Polaków	Procent wolontariuszy
ORGANIZACJE, KTÓRYCH OBSZAREM DZIAŁANIA JEST...		
edukacja, oświata, wychowanie i opieka nad dziećmi i młodzieżą (w tym komitety rodzicielskie, wspieranie placówek oświatowych)	4,3	24,2
pomoc charytatywna dla osób najuboższych, bezdomnych	3,3	18,5
organizacje i ruchy religijne, wspólnoty parafialne, misje	2,3	12,9
Ochotnicza Straż Pożarna, GÖPR , WÖPR itp.	1,9	10,7
ekologia, ochrona środowiska, opieka nad zwierzętami	1,4	7,9
sport (np. kluby i związki sportowe)	1,4	7,9
ochrona zdrowia lub rehabilitacja osób niepełnosprawnych (w tym wspieranie placówek medycznych)	1,2	7,3
turystyka i rekreacja (np. towarzystwa turystyczne, związki wędkarzy, działkowców, myśliwych itp.)	1,1	6,2
nauka, kultura lub sztuka (np. związki artystyczne chóry, orkiestry, zespoły taneczne itp.)	1	5,6
związki zawodowe	0,9	5,1
ruchy i organizacje samopomocowe (np. anonimowych alkoholików, bezrobotnych, niepełnosprawnych itp.)	0,6	3,4
ruchy społeczne, akcje o powszechnym zasięgu, kampanie adresowane do szerokich grup obywateli	0,5	2,8
organizacje młodzieżowe (np. harcerstwo, związki studenckie)	0,4	2,2
partie, ugrupowania i ruchy polityczne	0,4	2,2
organizacje kobiece (np. Liga Kobiet Polskich, koła gospodyń wiejskich itp.)	0,3	1,7
hobby (np. związek filatelistów itp.)	0,2	1,1
wspólnota lokalna (np. komitet osiedlowy, komitet budowy drogi, wspólnota mieszkaniowa, rada mieszkańców itp.)	0,2	1,1
pomoc dla osób i instytucji poza granicami Polski (np. dla Polaków mieszkających w innych krajach, ofiar katastrof, wojen itp.)	0,2	1,1
samorządy i izby zawodowe, cechy, organizacje pracodawców	0,2	1,1
ochrona lokalnych tradycji i zwyczajów, folkloru (np. towarzystwa regionalne)	0,1	0,6
organizacje kombatanckie, seniorów, emerytów i rencistów	0,1	0,6
ochrona praw człowieka, konsumenta, mniejszości	0	0
inna organizacja lub grupa	0,3	1,7

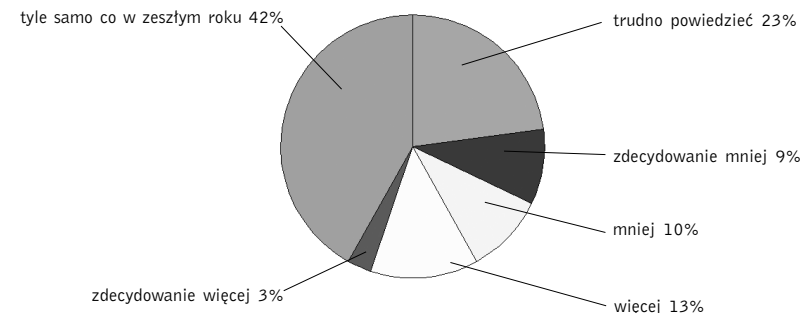
Ile czasu poświęcają wolontariusze na działania społeczne?

W październiku 2003 roku wolontariusz przeznaczył przeciętnie 5,5 godziny na pracę w organizacjach pozarządowych, ruchach społecznych i religijnych.

64,5% wolontariuszy zadeklarowało, że w październiku 2003 roku poświęciło przynajmniej 1 godzinę na działania społeczne. Aż 15,8% wolontariuszy w ciągu miesiąca o który pytaliśmy nie poświęciło czasu, a kolejne 19,7% nie pamięta, co oznacza prawdopodobnie to samo.

Ile godzin poświęcili wolontariusze w październiku 2003?

Ile czasu poświęcił wolontariusz w ciągu roku	2001	2002	2003
1-5 godz.	21,5%	26,7%	29,2%
6-15 godz.	15,1%	20,4%	20,5%
16-50 godz.	18,0%	22,5%	21,5%
51-150 godz.	12,2%	12,9%	11,5%
151-500 godz.	6,6%	2,5%	1,1%
więcej niż 500 godz.	1,9%	2,6%	1,1%
trudno powiedzieć	24,7%	12,5%	15,0%

Ile czasu poświęci Pan(i) na wolontariat w przyszłym roku?

DAROWIZNY NA RZECZ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

Filantropia w przedstawionym tu ujęciu to dobrowolne przeznaczenie pieniędzy lub darów rzeczowych na rzecz organizacji pozarządowych, ruchów społecznych i religijnych.

W 2003 roku **33,4% dorosłych Polaków zadeklarowało, że w ostatnim roku przekazało pieniądze lub dary rzeczowe na rzecz organizacji pozarządowych, ruchów społecznych lub religijnych.**

Co trzeci darczyńca (11% Polaków) poświęcił w ostatnim roku swój czas i pracę na rzecz organizacji lub ruchów, a więc był jednocześnie wolontariuszem.

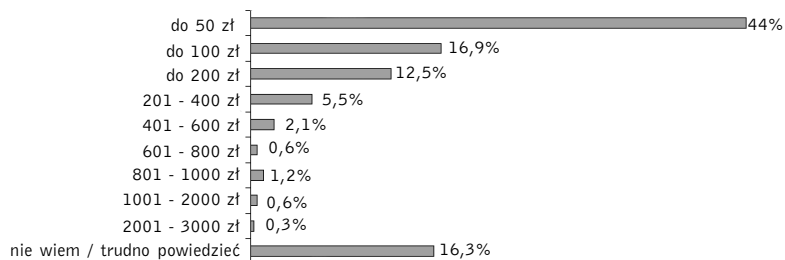
Największy odsetek Polaków wspomógł organizacje **pomagające najuboższym lub bezdomnym (16%)**, organizacje i ruchy **religijne, wspólnoty parafialne i misje (9%)** i organizacje działające na rzecz **ochrony zdrowia lub rehabilitacji osób niepełnosprawnych (6%)**. Organizacje (i instytucje) działające w tych trzech obszarach były też najczęściej wspierane przez Polaków w roku 2002.

Niestety szczegółowych wyników tegorocznego badania nie sposób porównać z danymi na temat filantropii z badań z 2002 i 2001 roku, jako że pytaliśmy wtedy o przekazywanie pieniędzy i darów rzeczowych na rzecz organizacji i instytucji.

DAROWIZNY NA RZECZ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH, RUCHÓW SPOŁECZNYCH I RELIGIJNYCH W 2003 ROKU (możliwość wskazania wszystkich typów organizacji/grup, na rzecz których przekazano pieniądze lub dary rzeczowe) ORGANIZACJE, KTÓRYCH OBSZAREM DZIAŁANIA JEST...	Procent dorosłych Polaków	Procent darczyńców
pomoc charytatywna dla osób najuboższych, bezdomnych	16,1	47,0
organizacje i ruchy religijne, wspólnoty parafialne, misje	9,2	26,7
ochrona zdrowia lub rehabilitacja osób niepełnosprawnych (w tym wspieranie placówek medycznych)	6,1	17,7
edukacja, oświata, wychowanie i opieka nad dziećmi i młodzieżą (w tym komitety rodzicielskie, wspieranie placówek oświatowych)	4,4	12,8
ruchy społeczne, akcje o powszechnym zasięgu, kampanie adresowane do szerokich grup obywateli	4,2	12,2
ekologia, ochrona środowiska, opieka nad zwierzętami	1,8	5,2
Ochotnicza Straż Pożarna, GOPR, WOPR itp.	1,7	4,9
turystyka i rekreacja (np. towarzystwa turystyczne, związki wędkarzy, działkowców, myśliwych itp.)	1,0	3,2
pomoc dla osób i instytucji poza granicami Polski (np. dla Polaków mieszkających w innych krajach, ofiar katastrof, wojen itp.)	1,0	2,9
sport (np. kluby i związki sportowe)	0,6	1,7
ruchy i organizacje samopomocowe (np. anonimowych alkoholików, bezrobotnych, niepełnosprawnych itp.)	0,5	1,4
związki zawodowe	0,5	1,4
organizacje młodzieżowe (np. harcerstwo, związki studenckie)	0,4	1,2
samorządy i izby zawodowe, cechy, organizacje pracodawców	0,4	1,2
nauka, kultura lub sztuka (np. związki artystyczne chóry, orkiestry, zespoły taneczne itp.)	0,3	0,9
organizacje kobiece (np. Liga Kobiet Polskich, koła gospodyń wiejskich itp.)	0,3	0,9
ochrona lokalnych tradycji i zwyczajów, folkloru (np. towarzystwa regionalne)	0,2	0,6
hobby (np. związek filatelistów itp.)	0,2	0,6
ochrona praw człowieka, konsumenta, mniejszości	0,2	0,6
organizacje kombatanckie, seniorów, emerytów i rencistów	0,2	0,6
partie, ugrupowania i ruchy polityczne	0,2	0,6
wspólnota lokalna (np. komitet osiedlowy, komitet budowy drogi, wspólnota mieszkaniowa, rada mieszkańców itp.)	0,1	0,3
inna organizacja lub grupa	0,9	2,6

Średnia wartość darowizn pieniężnych i rzeczowych przekazanych na rzecz organizacji w ostatnim roku wynosiła **101 zł i 73 gr**. Jednocześnie, niemal połowa darczyńców wsparła organizacje kwotą nie większą niż 50 zł, ok. 30% przekazała w ostatnim roku między 50 a 200 zł, zaś w przypadku niecałych 5% kwota darowizny przekroczyła 400 zł.

Procent osób, które przekazały darowizny organizacjom w określonych przedziałach kwot

METODY PRZEKAZYWANIA PIENIĘDZY

Od 2001 roku, kiedy po raz pierwszy realizowane były badanie wolontariatu i filantropii, zadawaliśmy pytanie o metody przekazywania pieniędzy. Mimo ograniczenia w badaniu z 2003 roku celu filantropii do organizacji pozarządowych, wydaje się uprawnione porównanie metod przekazywania pieniędzy w poszczególnych latach. Warto się o nie pokusić, ponieważ wyniki są bardzo ciekawe. W ciągu roku niemal czterokrotnie wzrósł odsetek Polaków, którzy **przekazali darowiznę za pomocą SMS-a lub Audiotele** (w roku 2002 4,3%, a w 2003 **16,5%**). Nie tak gwałtownie, ale stopniowo rosną też odsetki wskazań na inne metody przekazywania pieniędzy - **wykupienie wstępu na imprezę charytatywną, systematyczne potrącenie kwoty darowizny z pensji przez zakład pracy, stała dyspozycja w banku czy wpłata z karty kredytowej dokonana za pośrednictwem Internetu**. Jednocześnie o dziesięć punktów procentowych zmniejszył się odsetek tych, którzy przekazane pieniądze wrzucili do puszk, skarbonki lub przekazali w zbiórcze ulicznej (z 72,6% w 2002 roku do 63% w 2003).

METODY PRZEKAZANIA PIENIĘDZY	Procent darczyńców		
	2001	2002	2003
Puszka, skarbonka, zbiórka na ulicy lub w instytucji	59,0	72,6	63,0
Zakup przedmiotów, z których dochód przeznaczony jest na cele społeczne (np. świeca Caritasu, aukcje na cele dobroczynne itp.)	24,0	22,7	21,5
Przekaz pocztowy	11,0	6,8	8,2
Audiotele / SMS	3,5	4,3	16,5
Wykupienie wstępu na imprezę charytatywną (bał, koncert itp.), z której dochód przeznaczony jest na cele dobroczynne	2,3	3,1	4,8
Systematyczne potrącenie z mojej wypłaty w zakładzie pracy, stała dyspozycja w banku	0,6	0,9	2,5
Wpłata z karty kredytowej dokonana za pośrednictwem Internetu	-	0,4	0,7
Inna	7,0	6,8	3,9

MOTYWACJE I SPOSOBY PODEJMOWANIA DECYZJI O PRZEKAZANIU DAROWIZNY I POŚWIĘCENIU CZASU

DLACZEGO POLACY ANGAŻUJĄ SIĘ W WOLONTARIAT ?

Zapytani o ważne powody udzielenia pomocy, Polacy najczęściej wskazują swoje moralne, religijne i polityczne przekonania (83,0%) i przyjemność z wykonywania takiej pracy (70,6%). Niewiele rzadziej Polacy angażują się w wolontariat licząc na to, że w przyszłości to ktoś inny pomoże im (66,7%). Najrzadziej powodem poświęcania czasu jest odwdziżenie się za pomoc, jaką się samemu otrzymało wcześniej (27,6%).

POWODY WSPARCIA WOLONTARYSTYCZNEGO	Procent wolontariuszy
Uważam, że powinno się innym pomagać (mam takie moralne, religijne lub polityczne przekonania)	83,0
Sprawia mi to przyjemność / interesuję się tym	70,6
Uważam, że jeśli ja pomogę innym, to inni pomogą mnie	66,7
Chcę zdobyć nowe umiejętności, nauczyć się czegoś nowego	49,2
Nie potrafię odmawiać	53,9
Moi znajomi i bliscy też to robią	36,1
Mam do spłacenia dług (kiedyś ktoś pomógł mi)	27,6

JAK DARCYŃCY PODEJMUJĄ DECYZJE O UDZIELENIU WSPARCIA?

Z badania wynika, że Polacy są spontaniczni w podejmowaniu decyzji o przekazaniu środków finansowych (niemal 30%), a jednocześnie spokojnie i rzeczowo oceniają swoje możliwości wsparcia i starają się ich nie przekraczać (38%). Taką strategię można chyba nazwać kontrolowaną spontanicznością. Jednocześnie 22,7 % zdecydowanie, a 44,5% raczej utożsamia się ze stwierdzeniem, że przed udzieleniem pomocy stara się więcej dowiedzieć o sprawie lub organizacji, którą zamierza wesprzeć.

SPOSÓB PODEJMOWANIA DECYZJI O UDZIELENIU WSPARCIA	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Raczej nie	Zdecydowanie nie	Trudno powiedzieć
Na ogół decyzję o udzieleniu wsparcia podejmuję spontanicznie, reaguję na konkretną prośbę, akcję	29,7	47,4	12,2	4,4	6,4
Spokojnie i rzeczowo oceniam swoje możliwości wsparcia i staram się ich nie przekraczać	38,4	49,7	6,1	1,2	4,7
Przed udzielenie pomocy staram się więcej dowiedzieć o sprawie lub organizacji	22,7	44,5	19,2	8,1	5,5
Systematycznie i konsekwentnie wspieram wybrane przez siebie cele lub organizacje	15,1	32,8	37,8	10,8	3,5
Interesuję się tym na co została spożytkowana udzielona z mojej strony pomoc, staram się zbierać na ten temat informacje	13,4	31,7	34,3	15,1	5,5

CO ZACHĘCA POLAKÓW DO WSPIERANIA ORGANIZACJI?

Zadaliśmy pytanie o zewnętrzne, o bezpośrednie powody (bodźce), które skłoniły wolontariuszy i darczyńców do przekazania pomocy na rzecz organizacji i ruchów społecznych lub religijnych. Widać, że przyczyny (metody), które skłaniają do wsparcia organizacji pracą różnią się od tych, które skutecznie zachęcają do przekazania

im pieniędzy. Do wsparcia organizacji najczęściej zachęciły darczyńców kampanie w środkach masowego przekazu (38,4%) i bezpośrednie prośby o wsparcie osób reprezentujących organizację lub grupę (34,3%). Dla wolontariuszy najczęściej znaczący był fakt, że oni lub ktoś mi bliski / znajomy jest zaangażowany lub sam wspiera działalność organizacji lub ruchu (33,1%), często zdarzają się też sytuacje, w których sami proponują pomoc – 30,3% twierdzi, że znało działalność konkretnej organizacji i dlatego postanowiło ją wesprzeć.

POWODY UDZIELENIA WSPARCIA	Procent wolontariuszy	Procent darczyńców
Zachęciła mnie kampania w środkach masowego przekazu (ogłoszenia / artykuły / billboardy / TV / Radio / Internet)	25,3	38,4
Zgłosiła się do mnie (do domu lub na ulicy) z prośbą o udzielenie wsparcia osoba reprezentująca organizację lub grupę	27,1	34,3
Znam działalność konkretnej organizacji lub grupy i sam zaproponowałem(a)m pomoc	30,3	29,1
Ja lub ktoś mi bliski / znajomy jest zaangażowany lub sam wspiera działalność organizacji lub grupy i dlatego zdecydowałem się ją wesprzeć	33,1	20,9
Dostałem list / telefon / e-maila z prośbą o wsparcie organizacji lub grupy	4,0	4,7
Nie pamiętam / trudno powiedzieć	13,5	9,3
Inna odpowiedź	2,3	2,0

**DLACZEGO POLACY
NIE ANGAŻUJĄ SIĘ
W DZIAŁANIA SPOŁECZNE?**

58,9% Polaków ani nie poświęciło nieodpłatnie czasu na działania społeczne, ani nie wsparło materialnie żadnych inicjatyw w 2003 roku. Pojawia się pytanie jakie są najczęściej deklarowane powody nieangażowania się w pomoc na rzecz innych czy też brak jakiegokolwiek aktywności społecznej ponad połowy dorosłych Polaków. Najczęściej wskazywanym powodem braku zaangażowania jest konieczność zadbania w pierwszej kolejności o siebie i rodzinę - ten powód jest istotnym wyjaśnieniem dla 58% osób,

które nie wsparły żadnej organizacji czy inicjatywy pracą, pieniędzmi lub darami rzeczowymi. Drugim najczęściej podawanym powodem jest brak czasu (43,6%). Niestety aż 4 na 10 osób nie zaangażowało się, ponieważ nie zostali o to poproszeni lub też nie mają takich zainteresowań i nigdy nie myśleli o zaangażowaniu się w wolontariat lub filantropię. Jedna piąta (20,7%) w przeszłości miała złe doświadczenia z wolontariatem lub udzielaniem pomocy materialnej, co było powodem zniechęcenia do zaangażowania w pomoc. Z jednej strony jest pociechą, że powód ten jest wymieniany na ostatnim miejscu, z drugiej jednak oznacza, że co ósmy Polak deklaruje, że miał złe doświadczenia związane ze wspieraniem organizacji.

POWODY BRAKU ZAANGAŻOWANIA W WOLONTARIAT I FILANTROPIĘ	Procent Polaków, którzy nie wsparli organizacji pracą ani pieniędzmi w 2003 roku
Muszę zatroszczyć się o przede wszystkim o siebie i rodzinę	58,0
Nie mam czasu	43,6
Nie sądzę, żebym miał(a) coś do zaferowania	40,7
Nikt mnie o to nie prosił	40,6
Nie interesuję się tym, nigdy o tym nie myślałem(a)m	39,5
Nie napotkałem(am) żadnej interesującej oferty pracy	34,6
Nie mam zaufania do działań organizacji, nie sądzę, żeby warto było im pomagać	34,4
Sądzę, że nie jestem do tego fizycznie zdolny(a)	30,6
Nie wiem gdzie znaleźć informacje o możliwości zaangażowania się	26,9
W przeszłości miałem(am) złe doświadczenia z takim rodzajem pracy	20,7

CZŁONKOSTWO

17,5% Polaków deklaruje przynależność do jakiejś organizacji prorządowej, ruchu społecznego lub religijnego. Najwięcej Polaków zadeklarowało przynależność do związków zawodowych oraz organizacji i ruchów religijnych, wspólnot parafial-

nych, misji (po 2,6%), a także organizacji działających na polu edukacji oświaty, wychowania i opieki nad dziećmi i młodzieżą (w tym komitety rodzicielskie, wspieranie placówek oświatowych) – 2,3%.

CZŁONKOSTWO W ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH, RUCHACH SPOŁECZNYCH I RELIGIJNYCH W 2003 ROKU (możliwość wskazania wszystkich typów organizacji/grup do których się przynależy)	Procent dorosłych Polaków	Procent członków
ORGANIZACJE, KTÓRYCH OBSZAREM DZIAŁANIA JEST...		
związki zawodowe	2,6	13,6
organizacje i ruchy religijne, wspólnoty parafialne, misje	2,6	12,1
edukacja, oświata, wychowanie i opieka nad dziećmi i młodzieżą (w tym komitety rodzicielskie, wspieranie placówek oświatowych)	2,3	11,2
sport (np. kluby i związki sportowe)	2,2	9,3
turystyka i rekreacja (np. towarzystwa turystyczne, związki wędkarzy, działkowców, myśliwych itp.)	1,9	8,4
Ochotnicza Straż Pożarna, GOPR, WOPR itp.	1,7	7,9
pomoc charytatywna dla osób najuboższych, bezdomnych	1,3	5,6
nauka, kultura lub sztuka (np. związki artystyczne chóry, orkiestry, zespoły taneczne itp.)	0,9	4,2
samorządy i izby zawodowe, cechy, organizacje pracodawców	0,9	4,2
organizacje młodzieżowe (np. harcerstwo, związki studenckie)	0,7	3,3
hobby (np. związków filatelistów itp.)	0,6	2,8
ekologia, ochrona środowiska, opieka nad zwierzętami	0,5	2,8
ochrona zdrowia lub rehabilitacja osób niepełnosprawnych (w tym wspieranie placówek medycznych)	0,5	2,3
organizacje kobiece (np. Liga Kobiet Polskich, koła gospodyń wiejskich itp.)	0,5	2,3
organizacje kombatanckie, seniorów, emerytów i rencistów	0,5	2,3
ruchy i organizacje samopomocowe (np. anonimowych alkoholików, bezrobotnych, niepełnosprawnych itp.)	0,3	1,9
partie, ugrupowania i ruchy polityczne	0,3	1,4
ochrona lokalnych tradycji i zwyczajów, folkloru (np. towarzystwa regionalne)	0,2	1,4
ruchy społeczne, akcje o powszechnym zasięgu, kampanie adresowane do szerokich grup obywateli	0,2	0,9
wspólnota lokalna (np. komitet osiedlowy, komitet budowy drogi, wspólnota mieszkaniowa, rada mieszkańców itp.)	0,1	0,9
ochrona praw człowieka, konsumenta, mniejszości	0,1	0,5
pomoc dla osób i instytucji poza granicami Polski (np. dla Polaków mieszkających w innych krajach, ofiar katastrof, wojen itp.)	-	0,5
inna organizacja lub grupa	0,4	0

KIM SĄ WOLONTARIUSZE, DARCZYŃCY I CZŁONKOWIE ORGANIZACJI

SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNE UWARUNKOWANIE ZAANGAŻOWANIA SPOŁECZNEGO POLAKÓW

	WOLONTARIUSZE			DARCZYŃCY	CZŁONKOWIE
	2001	2002	2003	2003	2003
Procent dorosłych Polaków	10%	11,1%	17,7%	34,4%	17,5%

Region zamieszkania respondenta	WOLONTARIUSZE			DARCZYŃCY	CZŁONKOWIE
	2001	2002	2003	2003	2003
Polska Centralna	6,2%	5,9%	9,9%	25,1%	11,2%
Polska Wschodnia	8,8%	20,9%	17,3%	47,0%	15,4%
Polska Południowo-Wschodnia	14,0%	10,5%	27,0%	44,8%	20,9%
Polska Południowa	8,5%	12,2%	14,8%	36,2%	24,8%
Polska Południowo-Zachodnia	15,9%	9,1%	16,7%	17,9%	18,8%
Polska Zachodnia	12,7%	10,8%	21,3%	34,6%	15,4%
Polska Północna	7,6%	12,3%	19,6%	35,3%	17,6%

Płeć	WOLONTARIUSZE			DARCZYŃCY	CZŁONKOWIE
	2001	2002	2003	2003	2003
mężczyzna	8,0%	10,1%	17,1%	32,2%	19,0%
kobieta	11,9%	11,9%	18,3%	36,1%	16,2%

Wiek	WOLONTARIUSZE			DARCZYŃCY	CZŁONKOWIE
	2001	2002	2003	2003	2003
poniżej 25 lat	8,1%	11,9%	22,5%	27,5%	20,6%
26-35 lat	7,8%	9,6%	19,4%	41,7%	19,4%
36-45 lat	10,4%	13,6%	18,6%	37,0%	19,0%
46-55 lat	14,5%	13,6%	20,5%	33,0%	15,9%
Powyżej 55 lat	10,1%	7,1%	8,3%	34,5%	12,6%

Stan cywilny	WOLONTARIUSZE			DARCZYŃCY	CZŁONKOWIE
	2001	2002	2003	2003	2003
kawaler/panna	10,1%	11,4%	21,1%	28,9%	19,7%
z partnerem	10,3%	11,2%	16,6%	38,2%	16,4%
osamotniony(a)	9,3%	10,1%	14,3%	26,5%	17,7%

Wykształcenie	WOLONTARIUSZE			DARCZYŃCY	CZŁONKOWIE
	2001	2002	2003	2003	2003
Podstawowe	6,5%	8,6%	11,6%	29,8%	13,00%
Zawodowe	8,9%	9,9%	12,7%	32,9%	14,3%
Średnie	10,4%	12,1%	22,3%	37,7%	21,8%
Wyższe	18,5%	16,2%	23,9%	35,4%	20,1%

Status społeczny	WOLONTARIUSZE			DARCZYŃCY	CZŁONKOWIE
	2001	2002	2003	2003	2003
pracuje na stałe lub dorywczo	9,6%	13,4%	20,4%	36,4%	19,8%
bezrobotny	7,4%	8,8%	15,6%	34,3%	13,1%
emeryt/ rencista	13,5%	8,3%	9,6%	35,8%	13,2%
uczeń/ student	9,6%	13,2%	26,8%	29,3%	22,3%
nie pracuje/ zajmuje się domem	4,3%	7,7%	17,4%	22,9%	18,8%

Dochód netto na członka rodziny miesięcznie	WOLONTARIUSZE			DARCZYŃCY	CZŁONKOWIE
	2001	2002	2003	2003	2003
brak dochodu	6,6%	11,9%	20,8%	31,1%	18,0%
do 400 zł	11,8%	7,3%	23,0%	32,3%	14,5%
od 401 do 600 zł	8,3%	11,9%	13,6%	33,9%	14,5%
od 601 do 1000 zł	10,8%	8,8%	13,4%	29,9%	13,7%
powyżej 1000 zł	14,0%	16,5%	23,7%	46,0%	26,7%

Wielkość miejscowości	WOLONTARIUSZE			DARCZYŃCY	CZŁONKOWIE
	2001	2002	2003	2003	2003
wieś	9,3%	13,2%	17,4%	34,4%	18,9%
miejscowość do 50 tys	10,5%	8,9%	19,7%	35,0%	18,3%
miasto od 50 do 200 tys.	14,7%	10,6%	16,5%	32,5%	18,1%
miasto powyżej 200 tys.	7,7%	11,4%	17,9%	37,4%	15,9%
Warszawa	6,5%	9,1%	11,1%	22,2%	6,7%

Liczba osób w gospodarstwie domowym	WOLONTARIUSZE			DARZYŃCY	CZŁONKOWIE
	2001	2002	2003	2003	2003
1 lub 2 osoby	10,6%	8,1%	12,9%	31,9%	13,7%
3 osoby	12,3%	9,9%	19,7%	28,9%	20,4%
4 osoby	8,1%	15,3%	20,2%	37,7%	15,3%
5 osób	10,8%	13,4%	16,8%	42,2%	17%
6 i więcej osób	8,3%	9,0%	22,4%	34%	27,8%

Liczba dzieci do lat 14 w gospodarstwie domowym	WOLONTARIUSZE			DARZYŃCY	CZŁONKOWIE
	2001	2002	2003	2003	2003
bez dzieci	10,7%	10,2%	15,9%	31,6%	15,2%
jedno	10,3%	14,1%	23,2%	34,7%	22,1%
dwoje	8,0%	12,1%	21,1%	45,3%	21,2%
troje i więcej	5,9%	8,9%	10,0%	35,3%	19,6%

KIM SĄ WOLONTARIUSZE?

Wolontariuszami są najczęściej ludzie młodzi – wśród osób w wieku 18-25 lat w 2003 roku było 22,5% wolontariuszy. Co więcej, z roku na rok w tej grupie wiekowej jest coraz więcej wolontariuszy. Nieodpłatną pracę wykonują też częściej niż w innych grupach wiekowych osoby dojrzałe (wśród osób w wieku 46-55 lat w 2003 roku było 20,5% wolontariuszy). Również w tej grupie wiekowej z każdym rokiem rośnie odsetek osób zaangażowanych społecznie. Za to we wszystkich dotychczasowych badaniach najmniej (i w odniesieniu do średniej w populacji - coraz mniej) aktywną społecznie grupą okazuje się grupa osób starszych (powyżej 55 lat) – w 2003 roku w tej grupie było tylko 8,3% wolontariuszy.

Bardzo wyraźnym wskaźnikiem zaangażowania w wolontariat jest **wykształcenie**. Im wyższe - tym większa skłonność do pracy wolontarystycznej i ta tendencja utrzymuje się w badaniach w kolejnych latach. Osób poświęcających nieodpłatnie swój czas jest o 12 punktów procentowych więcej wśród osób z wyższym wykształceniem (w 2003 roku 23,9%) niż wśród osób z wykształceniem podstawowym (11,6%).

Równowaga w zaangażowaniu wolontarystycznym wśród **mężczyzn** i wśród **kobiet** utrzymuje się z roku na rok. W 2001 roku o 3,9 punktu procentowego więcej kobiet niż mężczyzn zadeklarowało zaangażowanie w wolontariat, w następnych latach jednak różnica jest bardzo nieznaczna.

Gdy chodzi o **status społeczny**, częściej niż przeciętnie można spotkać osoby deklarujące dobrowolne poświęcanie wolnego czasu wśród osób pracujących oraz wśród uczniów i studentów. Coraz rzadziej społecznie zaangażowane deklarują emeryci i renciści. Natomiast w grupie osób niepracujących (zajmujących się domem) odsetek wolontariuszy rośnie.

Wysokie **dochody** (powyżej 1000 zł.) sprzyjają większemu zaangażowaniu w pracę społeczną. W kolejnych latach w grupie osób o najwyższych dochodach jest największy odsetek wolontariuszy. Trudno mówić o jakiegokolwiek regularności w pozostałych grupach dochodowych.

KIM SĄ DARZYŃCY?

Pomoc finansową organizacjom najczęściej przekazują osoby **w wieku, na który przypada największa aktywność zawodowa** – wśród osób 26-35 -letnich odsetek darczyńców osiągnął 41,7%, zaś w kolejnej grupie wiekowej (36-45 lat) był niewiele niższy - 36,9%. Najrzadziej przekazują organizacjom pieniądze osoby młode, poniżej 25 roku życia, warto jednak przypomnieć, że to w tej grupie wiekowej jest największy odsetek wolontariuszy.

Pozytywny związek między skłonnością do filantropii a okresem pracy zawodowej potwierdzają też inne wskaźniki. Wśród grup zróżnicowanych ze względu na **status społeczny**, największy odsetek darczyńców jest wśród pracujących na stałe lub dorywczo (36,4%), choć jednocześnie niewiele mniejszy procent wspomaga finansowo organizacje wśród bezrobotnych, a także emerytów i rencistów.

W 2003 roku procentowo najwięcej darczyńców było wśród osób **z wykształceniem średnim** – 37,7%. Tegoroczne wyniki stanowią odstępstwo od potwierdzającej się przez kolejne lata - zarówno w przypadku filantropii, jak i wolontariatu - prawidłowości, że im wyższe wykształcenie, tym większa gotowość do pomocy. Kolejne badania pokażą, czy można mówić o trwalszej zmianie.

Nieznacznie częściej środki finansowe na rzecz organizacji i ruchów społecznych lub religijnych przekazują **kobiety** (36,1%), niż **mężczyźni** (32,2%).

KIM SĄ CZŁONKOWIE?

Największy procent członków organizacji pozarządowych jest wśród osób młodych, poniżej 25 roku życia (20,6%), zaś najmniejszy wśród najstarszych Polaków, powyżej 55 roku życia (12,6%). Na poziomie ok. 19% utrzymuje się członkostwo wśród osób między 26 a 45 rokiem życia, zaś do 15,9% spada w grupie 46-55 lat.

Dane o **statusie społecznym** członków wydają się spójne z informacją o ich wieku. Największy odsetek członków jest wśród studentów i uczniów (22,3%) i osób zatrudnionych na stałe lub dorywczo (19,8%), zaś najniższy wśród emerytów i rencistów, a także bezrobotnych.

Istnieje znacząca różnica między poziomem członkostwa wśród osób z **wykształceniem** podstawowym i zawodowym – 13% i 14,3%, a jego poziomem wśród tych, którzy skończyli szkołę średnią lub studia wyższe – 21,8% i 20,1%.

REGION POLSKI I WIELKOŚĆ MIEJSCOWOŚCI, A AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA

Generalnie, największą aktywność społeczną, przejawiającą się zarówno poświęcaniem wolnego czasu jak i przekazywaniem pieniędzy, można zaobserwować w **Polsce wschodniej i południowo-wschodniej**. Zdecydowanie najstarszym pod tym względem terenem jest natomiast Polska centralna i w ostatnich dwóch latach – południowo-zachodnia. Gdy chodzi o Polskę centralną, można domyślać się, że waży tu przede wszystkim **fenomen Warszawy**, która – jeśli porównywać zaangażowanie w zależności od wielkości miejscowości – wypada zdecydowanie najślabiej. Specyfikę zachowań mieszkańców Warszawy, obserwowaną w różnych badaniach, można tłumaczyć kilkoma zjawiskami. Po pierwsze, Warszawa jest dużą aglomeracją miejską, a to w takich miastach anomia społeczna, czyli rozluźnienie więzi między ludźmi, bywa zazwyczaj największa. Można mówić o wykorzenieniu ze wspólnoty lokalnej, powodowanym z jednej strony przemieszczaniem się w obrębie miasta, z drugiej strony tym, że spora grupa warszawiaków mieszka tu stosunkowo krótko, a też nie mała grupa pracuje tu, a czas wolny spędza w swoich miastach rodzinnych, które są ich najbliższym środowiskiem. Drugim istotnym czynnikiem który może powodować, że zaangażowanie warszawiaków w sprawy społeczne jest mniejsze niż gdzie indziej, jest tempo i styl życia w wielkim mieście. Ilość bodźców – w postaci reklam i ofert wszelkiego rodzaju (rozrywkowych, naukowych, komercyjnych) jest tak duża, że na inne rzeczy nie starcza uwagi i czasu. Brak czasu można by tłumaczyć najniższym bezrobociem odnotowywanym właśnie w Warszawie, jednak teoretycznie wśród osób pracujących, podobnie jak wśród osób dobrze zarabiających i studentów, których w stolicy jest dużo, wolontariuszy jest więcej niż przeciętnie. Tym większe istnieje podejrzenie, że to właśnie konsumpcyjny styl i szybkie tempo życia stolicy odwraca uwagę od pomysłu bezinteresownego zaangażowania się w sprawy społeczne.

BEZPOŚREDNIE DZIAŁANIA NA RZECZ POTRZEBUJĄCYCH

Spontaniczne poświęcenie czasu lub przekazanie pieniędzy/darów rzeczowych – bez pośrednictwa organizacji – na rzecz osób indywidualnych, w tym rodziny i przyjaciół.

W 2003 roku **54%** Polaków ofiarowało pomoc – **przekazując pieniądze lub pracując nieodpłatnie** – na rzecz potrzebujących osób **bez pośrednictwa organizacji**. To więcej niż w poprzednim roku, kiedy w ten sposób pomogło 49,4% Polaków. Przebiegła nieformalna pomoc finansowa (bez pośrednictwa organizacji) w 2003 roku to **142 zł**. Średni czas poświęcony przez osoby które pomagały bez pośrednictwa organizacji wyniósł 2,8 godziny miesięcznie.

TYPY INDYWIDUALNYCH ODBIORCÓW POMOCY (PRZEKAZANIE PIENIĘDZY, DARÓW RZECZOWYCH LUB POŚWIĘCENIE CZASU)	2001 Procent dorosłych Polaków	2002 Procent dorosłych Polaków	2003 Procent dorosłych Polaków
Rodzina i krewni (nie mieszkający wspólnie z respondentem)	14,4%	13,6%	15,3%
Przyjaciele	8,3%	6,2%	10,6%
Osoby które respondent rozpoznaje / spotykał wcześniej, ale nie są jego rodziną ani przyjaciółmi (np. sąsiedzi)	6,9%	6,9%	12,0%
Osoby, których respondent nie znał wcześniej, które zwróciły się z prośbą o pomoc	25,4%	29,4%	34,1%
Inne	3,6%	6,8%	2,9%

59,3% osób, które w 2003 roku pomogły w sposób pozainstytucjonalny, przekazało równocześnie pomoc (poświęcając czas lub pieniądze) za pośrednictwem organizacji pozarządowych.

SKŁONNOŚĆ POLAKÓW DO ALOKACJI 1% PODATKU NA RZECZ ORGANIZACJI POŻYTKU PUBLICZNEGO

Jakub Wygnański

OPINIE NA TEMAT MECHANIZMÓW 1% I SKŁONNOŚĆ DO KORZYSTANIA Z NIEGO.

15,5% respondentów słyszało o możliwości przekazania 1% podatków na rzecz organizacji pożytku publicznego. Można ten wynik interpretować przynajmniej na dwa sposoby. Z jednej strony pocieszający jest fakt, że wie o tej możliwości co szósty obywatel, zanim jeszcze formalnie możliwość taka pojawiła się i zanim ruszyła kampania informacyjna w tej sprawie. Zapewne informacje o tzw. 1% dotarły do świadomości respondentów w związku z relacjonowanymi ostatnio przez media debatami na temat opodatkowania organizacji oraz ewentualnych zachęt podatkowych dla osób i instytucji, które chcą wspierać ich działalność. Z drugiej strony wynik ten oznacza, że pozostało jeszcze nieomal 85%, które nie wiedzą o tej możliwości. Podatnicy (grupa ta nie jest tożsama z populacją z której losowano próbę) dowiedzą się o tej możliwości najpóźniej w momencie wypełniania PIT – bowiem wzmianka o niej pojawia się w samym formularzu. Wiedza o możliwości korzystania z alokacji 1% utrwali się pewnie w kolejnych latach i liczba osób korzystających z tej możliwości będzie wzrastać. Warto jednak w tym kontekście przypomnieć, że większość osób nie wypełnia samodzielnie PIT (robi to za nich zakład pracy, firma, ktoś z rodziny lub znajomych) i szczególnie w stosunku do tych osób prowadzić trzeba działania informacyjne. Konieczne są też działania promocyjne, bowiem z samej wiedzy o tej możliwości ostatecznie nie wynika, że podatnik zechce z niej skorzystać. Szczególnej roli nabiera kampania w pierwszym roku. To, że można skorzystać z możliwości 1% już w pierwszych czterech miesiącach roku 2004 jest pewnym zaskoczeniem także dla organizacji, i w związku z tym kampania w tej sprawie jest spóźniona już w momencie startu. Warto też przypomnieć, że z wielu powodów liczba organizacji, które będą mogły uzyskać status pożytku publicznego w ciągu pierwszych czterech miesięcy 2004r., będzie niewielka (a tylko one mogą skorzystać z tej możliwości – część podatników nie zdaje sobie zresztą jeszcze z tego sprawy). Innymi słowy, podatnicy będą mogli wybierać z dość ograniczonej liczby organizacji, i tym samym to te właśnie organizacje skorzystają na tym mechanizmie w większym stopniu niż będzie to możliwe w kolejnych latach. Z tego punktu widzenia może to być „dobry rok”, szczególnie dla dużych, znanych organizacji, które zdążą uzyskać status pożytku publicznego, i które działać będą w sytuacji braku licznej, choć rozproszonej, konkurencji mniejszych lokalnych organizacji. Należy przypuszczać, że struktura alokacji 1% w pierwszym roku będzie istotnie odbiegać od struktury w latach następnych.

Jak zostało już podkreślone, wiedza o możliwości skorzystania z alokacji 1% nie jest tym samym co chęć skorzystania z tej możliwości. Potwierdzają to nasze badania. Okazuje się, że obecnie z opcji tej chce skorzystać 39,4% respondentów (część z

nich dowiedziała się o tej możliwości w trakcie naszego badania). 24% respondentów zastanawia się dopiero nad skorzystaniem z tego mechanizmu - osoby te tworzą jak się zdaje podstawową grupę, do której należy adresować kampanię informacyjno-promocyjną.

Deklaracja chęci skorzystania z alokacji 1% nie jest tym samym co faktycznie wykonanie tej czynności (o tym ile osób z niej skorzysta dowiemy się dopiero po zakończeniu składania zeznań podatkowych). Przyjęte w Polsce rozwiązanie wymaga od podatnika, który chce przekazać 1% podatku, pewnego wysiłku. Musi on mianowicie przesłać pieniądze na rachunek bankowy wybranej organizacji. W sensie formalnym jest to dokładnie ta sama czynność, jaką trzeba wykonać w przypadku odpisywanych od podatku darowizn (obecnie do 350 zł). Podobieństwo to zresztą może z czysto technicznych powodów spowodować przesuwanie się preferencji w tradycyjnych działaniach filantropijnych – technicznie bowiem łatwiejsze wydaje się „załatwienie” za jednym razem kwoty 1% + 350 zł na rzecz wybranej / wybranych organizacji. Taki „łączony pakiet” maksymalizuje korzyści podatkowe po stronie dawcy. Jednocześnie jednak promowanie tego rozwiązania pogłębiać może niebezpieczne skutki mieszania mechanizmu alokacji podatkowej i filantropii, które w istocie nie mają ze sobą wiele wspólnego. Z tego punktu widzenia lepiej (dla interesów całego sektora, choć nie dla pojedynczych organizacji) byłoby umownie podzielić rok na dwie „pory roku”. Kampanie związane z 1% warto prowadzić tylko od stycznia do kwietnia (tylko wtedy można dokonać wpłaty). W pozostałych miesiącach warto zabiegać o darowizny filantropijne i nie wspominać w ogóle o 1%. Innymi słowy, trzeba zapobiegać możliwości pojawienia się niebezpiecznej – pseudo-filantropii o charakterze „rytualnym”, powiązanej z wypełnianiem PIT i czynionej raz w roku.

W badaniu próbowaliśmy ustalić na ile metoda przyjęta w Polsce - pracochłonna (trzeba wypełnić przekaz) i bolesna (trzeba mimo wszystko wystać pieniądze), zniechęcać będzie do korzystania z mechanizmów 1%. Okazuje się, że (przynajmniej w deklaracjach) nie jest to wielka przeszkoda. Spośród tych, którzy zadeklarowali chęć do skorzystania z mechanizmów 1% - łącznie około 18% (12% raczej, 5,6% zdecydowanie) odstąpi od tych planów ze względu na uciążliwość związaną z koniecznymi do tego czynnościami.

KOMU PODATNICY CHCĄ PRZEKAZAĆ 1% PODATKU ?

W większości preferencje respondentów wyrażane są nie przez konkretne nazwy organizacji, ale raczej poprzez ogólnie nazwane typy organizacji, względnie instytucji, oraz cele jakie realizują (np. domy dziecka albo pomoc najuboższym). Bardzo niewielu respondentów wskazuje konkretne organizacje. Do nielicznych organizacji wymienianych z nazwy należą m.in. - PCK (ok. 1,8% respondentów), Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy (ok. 1,7% respondentów), CARITAS (1,1 %) i PAH/

Pajacyk (0,6%). Oczywiście nie oznacza to, że wymienione organizacje nie mogą zwiększyć liczby osób, które prześlą 1% swoich podatków na ich rzecz. Zapewne część podatników „przetłumaczy” ostatecznie ogólne preferencje także tych wymienionych powyżej. Na przykład „pomoc potrzebującym dzieciom” przełoży się na wsparcie konkretnych organizacji. Mimo, że wymienione wyżej liczby to „tylko” pojedyncze procenty, warto pamiętać, że nominalnie (w uproszczonym modelu) każdy 1% podatków od 1% podatników przekłada się na kwotę około 3 mln złotych. Jednocześnie trzeba przypomnieć, że dla sektora pozarządowego jako takiego mechanizm 1% nie stanowi żadnego rozwiązania jego finansowych problemów (nawet na Węgrzech, gdzie funkcjonuje od 7 lat, suma wpłat z tego mechanizmu nie stanowi nawet 1% ogółu przychodów sektora). Dla indywidualnych organizacji może on mieć jednak bardzo duże znaczenie. W szczególności będzie ważny dla organizacji o znanej i utrwalonej marce i będzie w ich budżecie stanowił bardzo istotne sumy. Będzie on miał też znaczenie dla małych, lokalnych organizacji (pod warunkiem, że uzyskają status organizacji pożytku publicznego). Ze względu na ich potrzeby, często skromne, nawet małe kwoty mogą mieć bardzo istotne znaczenie.

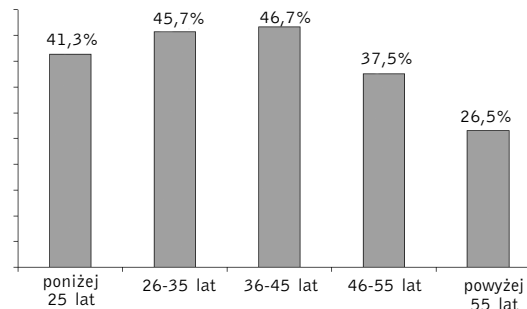
Warto podkreślić, że łącznie spośród tych respondentów, którzy już obecnie deklarują chęć skorzystania z możliwości odpisu 1% podatku, około połowa nie potrafi jeszcze wskazać konkretnego przeznaczenia tej kwoty. Spośród tych zaś, którzy są w stanie określić ogólnie cel na jaki chcieliby przeznaczyć 1% podatku, bardzo nieliczni respondenci już dziś są w stanie wskazać konkretne organizacje, którym chcieliby go przekazać. Innymi słowy, istnieje znaczna grupa „niezagospodarowanych” jeszcze preferencji podatników.

Reasumując - potrzebna jest kampania informacyjna mechanizmu odpisu 1%, bowiem ponad trzy czwarte obywateli nie wie jeszcze o tej możliwości. Potrzebna jest też kampania promocyjna, ponieważ jedna czwarta spośród poinformowanych, nie wie jeszcze czy zechce z niej skorzystać (nie mówiąc o 36% którzy już teraz twierdzą, że nie będą z niej korzystać). Potrzebna jest działalność informacyjna, tak aby pomóc w dokonaniu wyboru ok. 75% tych, którzy co do zasady chcą skorzystać z opcji 1%, ale nie wiedzą na jaki cel przeznaczyć środki. Na koniec, potrzebny jest mechanizm porównywania organizacji (np. w formie internetowego serwisu pozwalającego na porównanie organizacji działających w danej dziedzinie), które pozwoli podatnikom na podjęcie decyzji którym organizacjom realizującym wybrane cele warto przekazać część podatku.

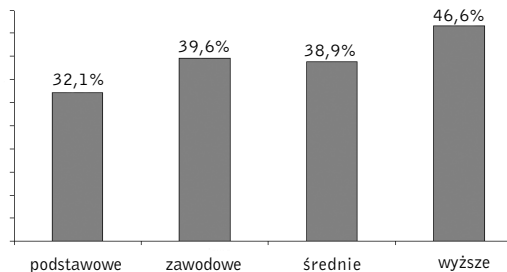
KTO CHCE UCZESTNICZYĆ W MECHANIZMIE 1% I JAKI TO MA ZWIĄZEK Z OPINIAMI NA TEMAT ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH ?

Poniżej ilustrujemy wybrane zależności jakie występują między skłonnością do uczestnictwa w mechanizmie 1% a wybranymi cechami społeczno-demograficznymi.

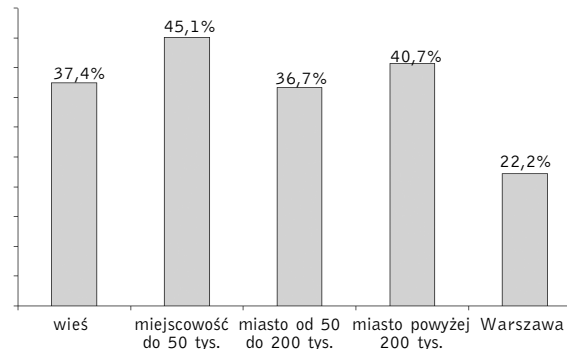
Procent Polaków skłonnych do przekazania 1% w poszczególnych grupach wiekowych

Procent Polaków skłonnych do przekazania 1% w zależności od wykształcenia

Procent Polaków skłonnych do przekazania 1% w zależności od miejsca zamieszkania

SKŁONNOŚĆ DO PRZEKAZANIA 1% A OPINIE RESPONDENTÓW NA TEMAT ROLI PRACY SPOŁECZNEJ, PAŃSTWA ORAZ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH.

Osoby pracujące społecznie mogą zaoferować coś, czego nie może dać płatny personel		zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć	razem
Chęć przekazania 1%	Tak	23,2%	46,1%	7,1%	3,1%	20,6%	100,0%
	Nie	12,7%	32,6%	16,2%	3,5%	35,1%	100,0%

Każdy człowiek ma moralny obowiązek pomocy tym, którzy znaleźli się w potrzebie.		zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć	razem
Chęć przekazania 1%	Tak	43,8%	43,8%	4,1%	1,5%	6,8%	100,0%
	Nie	24,5%	48,5%	6,2%	2,7%	18,0%	100,0%

Organizacje społeczne na ogół skuteczniej dostarczają pomocy potrzebującym niż instytucje państwowe		zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć	razem
Chęć przekazania 1%	Tak	24,9%	44,5%	10,4%	1,5%	18,5%	100,0%
	Nie	12,1%	34,8%	13,5%	2,4%	37,2%	100,0%

Organizacje społeczne pełnią ważną funkcję „patrzac władzy na ręce”		zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć	razem
Chęć przekazania 1%	Tak	22,4%	36,6%	14,8%	3,1%	23,2%	100,0%
	Nie	10,2%	29,9%	20,2%	5,4%	34,2%	100,0%

Bez organizacji społecznych nie można mówić o dojrzałym funkcjonującym systemie demokratycznym		zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć	razem
Chęć przekazania 1%	Tak	22,4%	38,2%	10,2%	2,3%	27,0%	100,0%
	Nie	12,4%	30,2%	10,8%	2,7%	43,9%	100,0%

Skłonność do uczestnictwa w 1% wiąże się wyraźnie z ogólnym przekonaniem na temat moralnych powinności do pomocy innym. Zależności te są też bardzo wyraźnie związane z opiniami na temat państwa – pośrednio brakiem zaufania do tegoż państwa. W pewnym uproszczeniu oznacza to, że motywacją do uczestnictwa w 1% jest raczej skłonność do „zabierania” państwu, a dopiero wtórnie jako skłonność do przekazywania tych środków na rzecz organizacji. Pośrednio potwierdza to brak związku między skłonnością do przekazania 1% a ewentualną krytyczną opinią o organizacjach pozarządowych.

W organizacjach społecznych często dochodzi do nadużyć i prywaty		zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć	razem
Chęć przekazania 1%	Tak	26,2%	37,9%	14,2%	1,5%	20,1%	100,0%
	Nie	28,0%	37,2%	8,4%	0,5%	25,9%	100,0%

Organizacje społeczne (stowarzyszenia, fundacje) są na ogół źle zorganizowane i niefachowe.		zdecydowanie tak	raczej tak	raczej nie	zdecydowanie nie	trudno powiedzieć	razem
Chęć przekazania 1%	Tak	8,1%	31,8%	24,7%	4,8%	30,5%	100,0%
	Nie	11,1%	30,5%	19,1%	2,7%	36,7%	100,0%

OPINIE O ROLI PRACY SPOŁECZNEJ, PAŃSTWA ORAZ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

Porównując odsetek Polaków, którzy w poszczególnych latach zgodzili się z przedstawionymi im opiniami na temat pracy społecznej i organizacji pozarządowych można dojść do niewesołego wniosku, że ocena jakości działań sektora z roku na rok się pogarsza. Procent Polaków, którzy zgadzają się z poglądem, że „osoby pracujące społecznie mogą zaoferować coś, czego nie może dać płatny personel” spadł

z 72,2% w 2001 do 66,5% w 2002 i 57,5% w 2003 roku. Jednocześnie w 2001 roku 41% Polaków zgodziło się, że „organizacje społeczne (stowarzyszenia, fundacje itp.) mają ogólnie niewielki wpływ na rozwiązywanie ważnych problemów społecznych w Polsce”, w 2002 roku odsetek ten urósł do 43,5%, zaś w 2003 roku osiągnął poziom 52,7%.

Czym tłumaczyć spadek pozytywnych ocen sektora pozarządowego? Jak interpretować fakt, że stopniowemu wzrostowi zaangażowania w działania trzeciego sektora (rosnący wolontariat) towarzyszy pogarszanie się ocen ta temat działań organizacji?

Z badań wynika, że większość Polaków nie ma bezpośredniego kontaktu z organizacjami pozarządowymi i nie może oceniać ich działań na podstawie własnego doświadczenia obcowania z nimi. Dlatego odpowiadając na pytanie o przyczyny pogorszenia się postrzegania organizacji należy w pierwszej kolejności zastanowić się nad czynnikami zewnętrznymi. Trudno jednak negatywne oceny działań organizacji tłumaczyć pogarszającym się ich wizerunkiem w mediach – obraz organizacji pozarządowych przekazywany przez dziennikarzy nigdy nie był dobry, ale jeśli w ostatnim czasie można mówić o jakiejś zmianie, to raczej o jego polepszeniu się. Bardziej prawdopodobna wydaje się hipoteza tłumacząca pogarszające się opinie o organizacjach ogólną kondycją polskiego społeczeństwa. Obraz wyfantazyczny się z różnego rodzaju badań opinii publicznej świadczy o rosnącej frustracji społecznej i ogólnym niezadowoleniu, dlatego więc organizacje pozarządowe miałyby być wyjątkiem?

Bardziej niepokojący jest fakt, że w wielu przypadkach opinie osób wspierających organizacje (wolontariuszy, członków lub darczyńców) niewiele różnią się od opinii wszystkich dorosłych Polaków. Pomimo, udzielonej organizacjom pomocy lub przynależności do ich struktur, wolontariusze, członkowie lub darczyńcy często nie oceniają ich działań znacząco lepiej niż wszyscy Polacy.

Według 63% Polaków w organizacjach społecznych często dochodzi do nadużyć i prywaty, zaś pośród wyróżnionych grup wspierających w jakiś sposób organizacje z opinią tą zgadza się 57,3% wolontariuszy, 65,4% darczyńców i 58,5% członków. Dlaczego co drugi wolontariusz, darczyńca lub członek organizacji ma o nich takie złe zdanie? Świadczy to o niskiej identyfikacji z sektorem pozarządowym, nawet wśród tych, którzy deklarują jego wsparcie. Jednocześnie w przypadku niektórych opinii rozbieżności są bardziej znaczące – ze zdaniem, że „organizacje społeczne na ogół skuteczniej dostarczają pomocy potrzebującym niż instytucje państwowe”, zgadza się 57,7% dorosłych Polaków, podczas gdy poparcie wśród darczyńców i wolontariuszy przekracza 69%.

OPINIE O ROLI PRACY SPOŁECZNEJ, PAŃSTWA ORAZ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH	Procent dorosłych Polaków			Procent wolontariuszy	Procent darczyńców	Procent członków
	2001	2002	2003			
Każdy człowiek ma moralny obowiązek pomocy tym, którzy znaleźli się w potrzebie	82,4	81,1	80,1	87,6	87,5	85,8
Działania organizacji społecznych (stowarzyszeń, fundacji itp.) są teraz bardziej potrzebne niż 5 lat temu	73,5	77,5	69,6	76,4	80,6	76,1
Jeżeli rząd wywiązywałby się ze swoich zadań, nie byłby potrzebny dodatkowy wysiłek na pracę społeczną	62,8	70,5	66,2	65,7	65,4	67,0
W organizacjach społecznych często dochodzi do nadużyć i prywaty	-	-	63,0	57,3	65,4	58,5
Ogólnie rzecz biorąc Polacy są gotowi do bezinteresownej pomocy innym, którzy pomocy takiej potrzebują	-	-	61,6	62,4	62,1	64,8
Ogólnie rzecz biorąc Polacy są gotowi do zaangażowania się w sprawy publiczne	-	-	58,6	59,0	65,4	60,8
Organizacje społeczne na ogół skuteczniej dostarczają pomocy potrzebującym niż instytucje państwowe	-	-	57,7	69,7	69,5	64,8
Osoby pracujące społecznie mogą zaoferować coś, czego nie może dać płatny personel	72,2	66,5	57,5	64,6	71,6	62,5
Organizacje społeczne (stowarzyszenia, fundacje itp.) mają ogólnie niewielki wpływ na rozwiązywanie ważnych problemów społecznych w Polsce	41,0	43,5	52,7	50,0	50,6	54,5
Bez organizacji społecznych nie można mówić o dobrze funkcjonującym systemie demokratycznym	-	-	52,6	56,2	61,3	56,2
Organizacje społeczne pełnią ważną funkcję „patrzac władzy na ręce”	-	-	48,6	53,3	54,3	48,9
Organizacje społeczne (stowarzyszenia, fundacje) są na ogół źle zorganizowane i niefachowe	31,4	27,6	39,3	35,4	38,0	33,6
Organizacje społeczne (stowarzyszenia, fundacje itp.) rozwiązują ważne problemy społeczne w moim sąsiedztwie	28,7	28,1	26,4	36,6	32,8	35,8

UWAGI METODOLOGICZNE

Kwestionariusz badawczy został opracowany przez Stowarzyszenie Klon/Jawor we współpracy z firmą SMG/KRC w 2001 roku. Większość pytań została powtórzona w kolejnych latach.

W 2003 roku niektóre pytania zostały nieznacznie zmodyfikowane. Najważniejszą zmianą była rezygnacja z pytań o wolontariat i filantropię na rzecz instytucji. Konsekwencją tej zmiany jest brak porównywalności niektórych danych z roku 2003 z wynikami z poprzednich lat. Problem ten dotyczy przede wszystkim filantropii Polaków. W roku 2001 i 2002, a także w połowie 2003, kiedy pytaliliśmy o przekazanie darowizn na rzecz organizacji i instytucji, odsetek Polaków, którzy zadeklarowali wsparcie finansowe lub materialne w ostatnim roku sięgał 50%. W październiku 2003 roku, kiedy spytaliliśmy tylko o wsparcie dla organizacji, procent ten spadł do 34. Czy możliwe jest, że w przeciągu kilku miesięcy poziom filantropii wśród Polaków faktycznie zmniejszył się o kilkanaście punktów procentowych? Prawdopodobnie spadek ten należy tłumaczyć faktem, że przestaliśmy pytać o pomoc na rzecz instytucji. Warto jeszcze dodać, że wraz z instytucjami „zniknął” z listy organizacji kościół jako taki, choć zostały „organizacje i ruchy religijne, wspólnoty parafialne, misje”. Można przypuszczać, że ta zmiana jest główną przyczyną zmniejszenia się odsetka darczyńców – w 2002 roku 24,3% dorosłych Polaków zadeklarowało pomoc finansową i rzeczową dla „kościół, związków wyznaniowych i misji”, zaś w 2003, kiedy cel wsparcia określony został jako „organizacje i ruchy religijne, wspólnoty parafialne, misje” tylko 9,2% stwierdziło, że w ostatnim roku przekazało na jego rzecz pieniądze lub dary rzeczowe.

Narzuca się pytanie - jeśli uznaliśmy, że nie należy porównywać danych dotyczących filantropii Polaków, dlaczego zdecydowaliśmy się porównywać wyniki wolontariatu z ostatnich lat? W tym wypadku sytuacja wygląda trochę inaczej. Pomimo ograniczenia miejsca potencjalnej pracy wolontarystycznej do organizacji pozarządowych i ruchów społecznych lub religijnych, odsetek Polaków, którzy zadeklarowali jej podjęcie w ostatnim roku wzrósł, i to gwałtownie. Już w czerwcu 2003 roku odsetek wolontariuszy wśród dorosłych Polaków wzrósł do 16,9% (o 5,8 punktów procentowych), jeszcze przy nie zmienionej metodologii. W październiku 2003 roku znów odnotowany został wzrost, choć tym razem tylko o 0,8 punktu procentowego. Jednak wynik z października 2003 - 17,7% wolontariuszy - poziom dla wolontariatu zawężonego do bezpłatnej i dobrowolnej pracy na rzecz organizacji pozarządowych i ruchów społecznych lub religijnych. Tak więc z całą pewnością możemy mówić o wzroście odsetka wolontariuszy pracujących na rzecz organizacji pozarządowych i ruchów społecznych lub religijnych.

Rezygnacja z pytań o instytucje nie była jedyną zmianą metodologiczną. Rozszerzeniu uległa lista obszarów działalności organizacji pozarządowych, o wsparcie

których pytani byli Polacy. W tym miejscu konieczne jest wyjaśnienie, w jaki sposób zadawane jest pytanie o wolontariat i filantropię Polaków. Od 2001 roku korzystaliśmy z tzw. pytania wspomaganego kafeterią – nie pytaliliśmy o wolontariat i filantropię w organizacjach w ogóle, ale podawaliśmy listę potencjalnych obszarów działania organizacji i ruchów społecznych lub religijnych, spośród których respondent wskazywał te, które w ostatnim roku wsparł (w 2003 roku w ten sam sposób pytaliliśmy też o członkostwo, ponieważ w poprzednich latach, pytanie bez wspomaganego przynosiło wyniki zaniżone w stosunku do podobnych badań prowadzonych przez inne ośrodki badawcze). Właśnie tę listę postanowiliśmy w 2003 roku rozszerzyć i uszczegółowić, żeby zminimalizować ryzyko, że osoby, które były w jakiejś formie aktywne nie przyznają się do tego w trakcie badania, ponieważ nie pada w nim wprost pytanie o dany typ działalności organizacji.

Krótkiego komentarza wymaga też informacja, że dane przedstawione w tej broszurze podsumowują wolontarystyczne czy filantropijne skłonności Polaków „w 2003 roku”. Stwierdzenie takie jest swego rodzaju uproszczeniem. Badanie było realizowane w drugiej połowie października 2003 roku, zaś większość pytań dotyczyła podjęcia lub niepodjęcia jakiejś aktywności w „ostatnim roku”. Oznacza to, że podczas badania pytaliliśmy tak naprawdę o dwa ostatnie miesiące 2002 roku i dziesięć miesięcy roku 2003 (od stycznia do października). Zdecydowaliśmy jednak, że jesteśmy uprawnieni do pewnego zaokrąglenia, podyktowanego przede wszystkim zwiększeniem czytelności tekstu. Ponadto należy pamiętać, że w badaniu odwołujemy się do ludzkiej pamięci, dlatego też okres o którym mówią respondenci jest rokiem „w przybliżeniu”, a nie dokładnie okresem dwunastu miesięcy. Z całą pewnością większe zaufanie można mieć do dokładności odtworzenia w pamięci respondentów okresu „ostatniego miesiąca” (pytanie o ostatni miesiąc miało na celu doprecyzowanie czasu poświęconego na wolontariat). Warto jednak podkreślić, że w przypadku zjawiska „ostatniego miesiąca” zachodzi podobna prawidłowość, co w przypadku „ostatniego roku” – dla uproszczenia okres obejmujący przełom września i października nazywamy w raporcie „październikiem 2003”.

Aby wzbogacić obraz wolontariatu w Polsce, poza danymi z badania na reprezentatywnej próbie Polaków, postanowiliśmy umieścić w broszurze skróty wyników badania organizacji pozarządowych „**Kondycja sektora organizacjach pozarządowych w Polsce 2002**”, którego obszerna część jest poświęcona wolontariatowi (pełen raport znajduje się na stronie www.badania.ngo.pl). Badanie to zostało wykonane techniką ankietową w dniach 21 czerwca – 13 września 2002 r. na losowo-warstwowej próbie 910 stowarzyszeń i fundacji. Autorem badania jest Stowarzyszenie Klon/Jawor we współpracy z Instytutem Filozofii i Socjologii PAN, a zostało ono zrealizowane dzięki wsparciu Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości oraz Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności.

WOLONTARIAT W ORGANIZACJACH POZARZĄDOWYCH 2002 – SKRÓT WYNIKÓW

Badanie wykonano w dniach 21 czerwca – 13 września 2002 r. na losowo-warstwowej próbie 910 stowarzyszeń i fundacji.

Opracowanie: Stowarzyszenie Klon/Jawor

- Z badań wynika, że **wolontariusze włączają się w prace 47% organizacji**¹. Na podstawie danych podawanych przez same organizacje, łączną liczbę wolontariuszy można szacować na **1,6 mln** (takich, którzy co najmniej raz zaangażowali się w ciągu ostatniego roku). Grupa stałych, angażujących się regularnie wolontariuszy liczy ok. 331 tys.
- W połowie organizacji liczba wolontariuszy zaangażowanych w ostatnim roku nie przekroczyła 15, w kolejnych 25% było ich między 15 a 30, zaś powyżej stu wolontariuszy miało w zeszłym roku 5% organizacji.
- 80% procent organizacji (z tych, które w ogóle mają wolontariuszy) nie prowadzi ich zorganizowanego naboru. Te organizacje, które starają się jakoś pozyskać wolontariuszy, najczęściej robią to przez ogłoszenia (np. w prasie), ulotki, plakaty (12,5%), sporo organizacji korzysta z pośrednictwa radia, telewizji lub Internetu (7%), cały czas niewiele organizacji korzysta z pomocy wyspecjalizowanych w tej dziedzinie organizacji takich jak np. Centra Wolontariatu (3,8%).
- Wolontariusze najczęściej (w 78% organizacji) zajmują się organizowaniem imprez, spotkań czy kampanii, pracują na rzecz promocji organizacji (50%), pracują bezpośrednio z podopiecznymi/klientami organizacji (46%), pomagają w pracach porządkowych (41%), zbierają i dystrybuują informacje (37%), wykonują prace biurowo administracyjne (36%). W roli ekspertów występują wolontariusze w 25% organizacji, w 14% organizacji uczestniczą oni w pracach organów kolegialnych. Najrzadziej wolontariusze zarządzają (współzarządzają) poszczególnymi projektami organizacji (tak jest w 13% zbadanych organizacji).
- Za największą zaletę posiadania wolontariuszy organizacje uważają ich motywację i entuzjazm (71,5%), ponad połowa organizacji docenia niski koszt pracy wolontariuszy (54%), zaś niemal 40% organizacji jest zadowolonych z faktu, że przez wolontariuszy nawiązuje kontakt z lokalną społecznością. Najrzadziej wskazywane są takie zalety, jak elastyczność i dyspozycyjność (36%), a także nowe kompetencje, umiejętności i idee wnoszone przez wolontariuszy (34,5%).
- 31% organizacji nie widzi żadnych problemów w pracy z wolontariuszami. Ci, którzy mają problemy, dostrzegają je przede wszystkim w przyczynach zewnętrznych, takich jak brak środków na niezbędne szkolenia dla wolontariuszy (37%) i brak odpowiednich rozwiązań prawnych regulujących pracę wolontariu-

¹ Wszystkie podawane dalej procenty dotyczące wolontariatu odnoszą się do 47% organizacji pracujących z wolontariuszami.

- 70% organizacji (z tych, w których pracują wolontariusze) informuje wolontariuszy o celach i szerszym kontekście pracy, którą wykonują. W 36% organizacji wolontariusze mogą wybierać rodzaj pracy z przedstawionej im oferty, a w 29,5% organizacji wolontariusze są pytani o oczekiwania związane z podejmowaną pracą. W stosunkowo niewielu organizacjach wolontariusze mają ustalony zakres obowiązków i godziny pracy (27%). Jeszcze rzadziej wyznaczona jest stała osoba do kontaktów z wolontariuszami (23%).
- Mało która organizacja „inwestuje” w wolontariuszy – tylko w 19% organizacji wolontariusze przechodzą przez wewnętrzne lub zewnętrzne szkolenia przygotowujące ich do pracy.
- Brak dobrych uregulowań prawnych może przyczynić się do tego, że formalny status wolontariuszy jest nienajlepszy. 15% organizacji zwraca wolontariuszom poniesione koszty, a zaledwie 4% organizacji obejmuje swoich wolontariuszy ubezpieczeniem od odpowiedzialności cywilnej i następstw nieszczęśliwych wypadków. Tylko 3% organizacji zapewnia wolontariuszom niezbędne badania lekarskie i szkolenia BHP.
- Współpraca z wolontariuszami jest na ogół niesformalizowana - tylko 5% organizacji ma dokumenty opisujące zasady współpracy z wolontariuszami, tyle samo podpisuje z nimi rodzaj umowy określającej wzajemne relacje.

szy (30%). Ponadto części organizacji przeszkadza fakt, iż wolontariusze pracują nieregularnie i nie zawsze można na nich polegać (29%), a także trudności związane z rekrutacją (22,5%).

ADRESY WYBRANYCH STRON INTERNETOWYCH POŚWIĘCONYCH BADANIOM WOLONTARIATU

<http://www.worldvolunteerweb.org> - światowy portal poświęcony wolontariatowi - zawiera m.in. 48 raportów badawczych oraz 60 raportów opracowanych z okazji Międzynarodowego Roku Wolontariatu 2001.

<http://www.arnova.org> - strona Association for Research on Nonprofit Organizations and Voluntary Action (ARNOVA) - zawiera liczne opracowania poświęcone sektorowi non-profit oraz specyficznie – wolontariatowi.

<http://www.lse.ac.uk/collections/CCS/Default.htm> - strona London School of Economics, Centre for Civil Society – zawiera liczne opracowania poświęcone społeczeństwu obywatelskiemu, m.in. tekst porównujący wolontariat w różnych krajach „Volunteering in cross-national perspective” (H.Anheier, L. Salamon).

<http://www.jhu.edu/~ccss> - strona Johns Hopkins University (USA), Center for Civil Society Studies. Na stronie można znaleźć wyniki porównawczych badań trzeciego sektora oraz tekst poświęcony wolontariatowi w 24 krajach „Volunteering in Cross-National Perspective: Evidence From 24 Countries” (L.Salamon, W.Sokolowski).

<http://www.ivr.org.uk> - strona brytyjskiego Institute for Volunteering Research.

<http://www.independentsector.org> - strona The Independent Sector – koalicji wiodących organizacji non-profit w USA – zawiera obszerne opracowania na temat wolontariatu i filantropii w Stanach Zjednoczonych.